

AZ ISZLÁM ÁLLAM ELLENI ERŐSZAK-ALKALMAZÁS NEMZETKÖZI JOGI KÉRDÉSEI

KAJTÁR Gábor
egyetemi adjunktus (ELTE ÁJK)¹

„Ahhoz tehát, hogy valaki más cselekménye folytán felelősségre vonható legyen, egyformán szükséges, hogy fennforogjon a tudomás és az, hogy az illető ne akadályozza meg a cselekményt.”

Hugo Grotius²

1. Bevezetés

Az ún. *Iszlám Állam* (Iraki és Levantei Iszlám Állam, ISIL) által elkövetett kirívóan embertelen, barbár pusztítások joggal sokkolták a nemzetközi közvéleményt, és helyezték az ISIL jelentette kockázatot, a jelenséggel szembeni katonai és biztonságpolitikai fellépést,³ valamint a szervezet finanszírozásának⁴ és fegyverekkel való ellátásának kérdését⁵ az elmúlt időszak vizsgálódásainak középpontjába.⁶ Nem lebecsülve

---

¹ A tanulmány a Tempus Közalapítvány által adományozott Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj támogatásával megvalósított kutatás segítségével készült, amely során a szerző a Harvard Law School vendégkutatója volt a 2015/2016. tanévben.

² Hugo GROTIUS: *A háború és a béke jogáról*. Budapest, Pallas Stúdió, 1999. Második könyv, XXI. Fejezet, II.

³ Elimma C. EZEANI: The 21st Century Terrorist: Hostis Humani Generis? *Beijing Law Review*, vol. 3., no. 4. (2012) 158–169.

⁴ Janine di GIOVANNI – Leah McGrath GOODMAN – Damien SHARKOV: How Does ISIS Fund Its Reign of Terror? *Newsweek*, 2014. november 6. <http://www.newsweek.com/2014/11/14/how-does-isis-fund-its-reign-terror-282607.html> (2016. május 15.)

⁵ Erika SOLOMON – Ajus Cogenshmed MHIDI: Isis: The munitions trail. *Financial Times*, 2015. november 30.

⁶ A hazai szakirodalomban bővebben ld. BESENYŐ János – PRANTNER Zoltán – SPEIDL Bianka – VOGEL Dávid: *Az Iszlám Állam. Terrorizmus 2.0. Történet, ideológia, propaganda*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2016.

a terrrorszervezet által jelentett fenyegetést,⁷ a szervezet eddigi tevékenységének és sikereinek mozgatórugóit,⁸ valamint a nemzetközi közösség tehetetlensége mögött húzóó okokat,⁹ jelen tanulmány arra kívánja felhívni a figyelmet, hogy az ISIL elleni meg gondolatlan jogi stratégia, a nemzetközi közösség együttes fellépésének elmaradása, valamint az egyes államok beavatkozását megalapozó elméletek alapjaiban áshatják alá az ENSZ Alapokmányának *jus contra bellum* rendszerét.

Az első és második világháború sajnálatosan egyre halványuló tanulságai alapján bátran kijelenthetjük, hogy nemcsak az ISIL, de az összes hasonló terrrorszervezet együttes károkozása sem mérhető ahhoz a veszélyhez, ha visszatérünk az *1945 előtti szabályozatlan normarendszerhez*, amely szerint az államok szinte jogi korlátok nélkül alkalmazhattak egymás területén fegyveres erőszakot. Ezért azon túl, hogy a tanulmány felhívja a jelenleg zajló jogi vitára a figyelmet, arra is figyelmeztet, hogy ez a harc nem annyira a jelenlegi, hanem a jövőbeli erőviszonyokat rendezheti át, és utat nyithat egy parttalan erőszak-alkalmazást megengedő jogi keretrendszer számára.

A *polgárháború* 2011-ben történt kirobbanása óta százezrek veszítették életüket Szíriában, és sok millió civil menekült el az elpusztított városokból.¹⁰ A 2011 márciusában kormányellenes harcokkal induló, majd véres polgárháborúvá kiteljesedő harcok városokat tettek a földdel egyenlővé, és lehetőséget adtak az Iszlám Állam nevű terrrorszervezetnek arra, hogy megvesse lábát, majd kiterjessze ellenőrzését Szíria jelentős területei felett. A *Bassár el-Aszad* szír elnökhöz hű kormányerők egyszerre kényszerültek harcolni a fegyveres szír ellenzéki erőkkel és az Iszlám Állam harcosaival. 2016 februárja óta a kormányerők jelentős sikereket érnek el, amelyekre aligha lett volna esélyük külső fegyveres erők beavatkozása nélkül.

Jelen tanulmány célja annak elemzése, hogy kik, milyen jogcím és felhatalmazás alapján és vajon ténylegesen jogszerűen avatkoztak-e be az öt éve tartó szíriai polgárháborúba. Bemutatva a legfontosabb eseményeket kronológiai szempontból, majd pedig számba véve a Szíria területén erőszakot alkalmazó feleket, a tanulmány egyesével elemzi az 1945 után szóba jövő lehetséges jogcímekeket: a meghívásra történő beavatkozás esetét, az egyéni és kollektív önvédelem jogát, a Biztonsági Tanács felhatalmazására alkalmazott erőszak körét, végül pedig a humanitárius intervenció lehetőségét.

⁷ Audrey Kurth CRONIN: ISIS Is Not a Terrorist Group. Why Counterterrorism Won't Stop the Latest Jihadist Threat. *Foreign Affairs*, 2015 március/április, 87–98.; Graeme WOOD: What ISIS Really Wants. *The Atlantic*, 2015. március.

⁸ John M. OWEN IV: From Calvin to the Caliphate. What Europe's Wars of Religion Tell Us About the Modern Middle East. *Foreign Affairs*, 2015. május/június, 77–89.; N. RÓZSA Erzsébet: Az Iszlám Állam előretörése Irakban és az amerikai válaszcsepások. *NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések*, 2014/14.; ARANY Anett – N. RÓZSA Erzsébet – SZALAI Máté: Az Iszlám Állam – következmények. *KKI Tanulmányok*, T-2015/1.

⁹ Dominic TIERNEY: ISIS Against Humanity. The Islamic State has made enemies of most of the world. So how is it still winning? *The Atlantic*, 2015. október 12.

¹⁰ UNHCR, Syria Regional Refugee Response, Inter-agency Information Sharing Portal. <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>

2. A releváns események és a konfliktus résztvevői

Az ún. ‘arab tavasz’ hatására *Deraa* városában 2011 márciusában kormányellenes tüntetés robbant ki. Miután a kormányerők tüzet nyitottak a tüntetőkre, az erőszak eszkzalálódni kezdett, és áterjedt más városokra is. 2011 nyarára százezrek tüntettek az *Aszad-rezsim* brutalitásai ellen. A harcok rövidesen polgárháborúba torkolltak és 2012-re elérték Szíria két legnagyobb városát, *Damaszkuszt* és *Aleppót* is. A hallottak száma gyorsan meghaladta a tízezret, majd a százezret is.¹¹ A szír kormányerők számos háborús bűncselekményt követtek el.¹² 2013 augusztusában vegyi fegyver bevetésére is sor került, amelyben százak veszítették életüket.¹³ A küszöbön álló amerikai légitámadások hatására az *Aszad-rezsim* beleegyezett vegyi fegyverarzenálja felszámolásába, amelynek következtében *Obama* elnök végül a be nem avatkozás mellett döntött.¹⁴

Kezdetben a szír kormány brutális fellépése ellen demonstráló, több demokráciát és jobb életkörülményeket követelő tüntetésekből kialakult polgárháborút 2014-re egyre inkább az iszlamisták dominálták. Közülük is kiemelkedett két terrorszervezet, az *al-Kaidához* kapcsolódó *al-Nuszra Front*¹⁵ és az Iszlám Állam. A polgárháború borzalmai és a kormányerők háborús büntetetei mellett egyre inkább az ISIL által elkövetett barbár, civilizáció-ellenes cselekmények kerültek a figyelem középpontjába. Az ellenőrzésük alatt lévő területekről százezer számra menekült el a lakosság, miközben az ISIL emberei megkezdtek az elfogott nyugati újságírók lefejezését,¹⁶ a helyi mérsékelt muszlim és keresztény lakosság elüldözését vagy legyilkolását,¹⁷ valamint az ókori kultúra legfontosabb emlékeinek szisztematikus elpusztítását.¹⁸ Rövid időn belül nemzetközi konszenzus alakult ki arról, hogy az ISIL egy különösen radikális és puszt-

¹¹ Updated Statistical Analysis of Documentation of Killings in the Syrian Arab Republic Office of the UN High Commissioner for Human Rights, 2013. június 13. <https://hrdag.org/wp-content/uploads/2013/06/HRDAG-Updated-SY-report.pdf>

¹² Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic, A/HRC/21/50., 2012. október 16.

¹³ Report of the United Nations Mission to Investigate Allegations of the Use of Chemical Weapons in the Syrian Arab Republic on the alleged use of chemical weapons in the Ghouta area of Damascus on 21 August 2013. UN Doc A/67/997–S/2013/553., 2013. szeptember 16.

¹⁴ Sigrid Kaag UN-OPCW mission chief: Ninety-six percent of Syria’s declared chemical weapons destroyed. <http://opcw.unmissions.org/AboutOPCWUNJointMission/tabid/54/ctl/Details/mid/651/ItemID/341/Default.aspx>

¹⁵ David IGNATIUS: Al-Qaeda affiliate playing larger role in Syria rebellion. https://www.washingtonpost.com/blogs/post-partisan/post/al-qaeda-affiliate-playing-larger-role-in-syria-rebellion/2012/11/30/203d06f4-3b2e-11e2-9258-ac7c78d5c680_blog.html

¹⁶ Henry AUSTIN: Beheadings, floggings and amputations routine in IS-held Iraq reports Mosul Eye. <http://www.ibtimes.co.uk/isis-beheadings-floggings-amputations-routine-held-iraq-reports-mosul-eye-1525611>

¹⁷ Dominic EVANS – Isra’ AL-RUBE’I: Convert, pay tax, or die, Islamic State warns Christians. <http://uk.reuters.com/article/uk-iraq-security-christians-idUKKBN0FN29N20140718>

¹⁸ Jane ARRAF: Islamic State seeking to ‘delete’ entire cultures, UNESCO chief warns in Iraq. <http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2014/1108/Islamic-State-seeking-to-delete-entire-cultures-UNESCO-chief-warns-in-Iraq>

tító terrrorszervezetként az emberiség ellensége, *hostis humani generis*.¹⁹ Obama elnök szavaival: „Még abban a régióban is, amely oly sok vérontás tanúja volt már, kitűnnek ezek a terroristák brutalitásukkal. Kivégzik foglyaikat. Gyermeket ölnek. Megerőszakolnak, rabszolgasorba taszítanak és házasságra kényszerítenek őket. Népiirtással fenyegettek meg egy vallási kisebbséget.”²⁰

Időközben a szíriai polgárháború szereplőinek köre jelentősen kibővült. Oroszország és Irán, valamint a libanoni *Hezbollah* kezdettől fogva támogatta a szír kormányerőket. Irán pénzügyileg, logisztikával és fegyverszállítással, illetve kiképzőkkel vesz részt a harcokban,²¹ majd fegyveres erőkkel is.²² A *Hezbollah* fegyveres csapatai is megjelentek Szíriában, ugyancsak a kormányzat oldalán avatkozva be a harcokba.²³ 2015. szeptember 30-án megkezdődtek az első orosz légicsapások Szíria területén, amelyek kezdettől fogva nem kizárólag az ISIL ellen, hanem részben a szíriai ellenzéki erők, többek között a Szabad Szíriai Hadsereg erői ellen irányultak.²⁴ Törökország, Szaúd-Arábia, Jordánia, Katar,²⁵ valamint az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Franciaország a szunnita vallású ellenzéki erőket támogatták pénzügyileg, illetve kiképzéssel és fegyverszállítványokkal.²⁶

Az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Franciaország, Ausztrália, Németország, Kanada, Törökország, Olaszország, Lengyelország és Dánia részvételével egy ISIL-ellenes katonai szövetség formálódott a NATO 2014. évi wales-i értekezletén.²⁷ 2014. szeptember 19-től kezdve a francia légierő az ISIL iraki bázisait is bombázní kezdte.²⁸ Ugyanezen év szeptember 22-én az Egyesült Államok, Szaúd-Arábia, Jor-

¹⁹ Ld. UN Doc S/RES/2249, 2015. november 20. Az ISIL-t elítélte az Egyesült Államok, Oroszország, és Kína is. Russian condemns attacks in Syria, calls for global action. <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-russia-syria-idUSKCN0VV0WP>; China declares war on ISIL after terrorists claim to have executed Chinese hostage. <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/china-declares-war-isis-after-6862200> Ld. továbbá Liu Jieyi kínai nagykövet nyilatkozatát a BT 7565. ülésén. S/PV.7565, 2015. november 20.

²⁰ Obama elnök nyilatkozata az Iszlám Államról. <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isis-1>

²¹ Jonathan SAUL – Parisa HAFEZI: Iran boosts military support in Syria to bolster Assad. <http://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-iran-idUSBREA1K09U20140221>

²² Iran ‚deploys troops‘ to help Syrian army offensive. <http://www.aljazeera.com/news/2015/10/iran-deploys-troops-syrian-army-offensive-aleppo-homs-151015053316090.html>

²³ Hezbollah claims it has helped Assad win Syria conflict. <http://www.theguardian.com/world/2014/apr/07/hezbollah-syria-assad-win-conflict>

²⁴ Ed PAYNE – Barbara STARR – Susannah CULLINANE: Russia launches first airstrikes in Syria. <http://www.cnn.com/2015/09/30/politics/russia-syria-airstrikes-isis/>

²⁵ Syrian rebels get influx of arms with gulf neighbors' money. *The Washington Post*, 2012. május 15. https://www.washingtonpost.com/world/national-security/syrian-rebels-get-influx-of-arms-with-gulf-neighbors-money-us-coordination/2012/05/15/gIQAAds2TSU_story.html

²⁶ Syria's Assad faces growing rebel, foreign threat. <http://uk.reuters.com/article/uk-syria-escalation-idUKBRE85Q1C20120627> (2016. június 23.)

²⁷ Denver NICKS: U.S. Forms Anti-ISIS Coalition at NATO Summit. *Time*, 2014. szeptember 5. <http://time.com/3273185/isis-us-nato/>

²⁸ Oliver HOLMES – Alexandria SAGE: French jets strike in Iraq, expanding U.S.-led campaign against Islamic State. <http://uk.reuters.com/article/uk-iraq-crisis-france-strikes-idUKKBN0HE0Y220140920>

dánia, az Egyesült Arab Emírátságok, Bahrein és Katar mért légitámadásokat az ISIL, a *Khorasan csoport* és az *al-Nuszra front* szíriai állásaira. Az Egyesült Királyság első iraki bombázására 2014. szeptember 30-án került sor.²⁹ Október 9-én *Tony Abbott* miniszterelnök megerősítette, hogy Ausztrália légitámadást mért az ISIL-ra Irakban.³⁰ Ugyanezen hónapban az Egyesült Királyság jelentett be felderítő tevékenységet az ISIL ellen Szíria légterének igénybevételeivel.³¹ Kanada is csatlakozott az ISIL iraki bombázásához 2014. november 2-án,³² míg Szíriában 2015. április 8-án kezdte meg a terrrorszervezet elleni légitámadást.³³ Hollandia 2014. év végén kezdte meg az ISIL elleni támadásokat Irakban.³⁴

A 2015. év végére az Egyesült Államok és szövetségesei 69 légitámadást hajtottak végre a régióban.³⁵ A katonai műveletek folytatódtak. 2016 januárjában Hollandia bejelentette, hogy az ISIL-t szíriai területeken fogja bombázni.³⁶ Törökország 2015. július 24-én szintén Szíriában kezdte támadni az ISIL erőit.³⁷ A 2015. novemberi párizsi terrortámadást követően a konfliktusban részt vevő szereplők köre tovább nőtt. Miután az ISIL magára vállalta a 130 civil áldozat halálát okozó párizsi merényleteket,³⁸ *Francois Hollande* francia elnök a térségbe küldte a *Charles de Gaulle* repülőgép-anyahajót, és Franciaország bombázni kezdte az ISIL-t a szíriai területeken is.³⁹ December elején

²⁹ UK Ministry of Defence: RAF conducts first air strikes of Iraq mission. <https://www.gov.uk/government/news/raf-conducts-first-air-strikes-of-iraq-mission--2>

³⁰ Jennifer RAJCA: Islamic State jihadists advance on Syrian border town Kobane despite US-led air strikes. *The Daily Telegraph*, 2014. szeptember 29. <http://www.dailytelegraph.com.au/news/world/islamic-state-jihadists-advance-on-syrian-border-town-kobane-despite-us-led-air-strikes/news-story/7200f9dc9804d4ac4e488848088f79a0?>

³¹ UK Ministry of Defence: Surveillance missions over Syria confirmed. <https://www.gov.uk/government/news/surveillance-missions-over-syria-confirmed>

³² ISIS weapons hit by CF-18 jets in northern Iraq, DND says. <http://www.cbc.ca/news/politics/isis-weapons-hit-by-cf-18-jets-in-northern-iraq-dnd-says-1.2831514>

³³ ISIS mission: Canada conducts 1st airstrike in Syria. <http://www.cbc.ca/news/politics/isis-mission-canada-conducts-1st-airstrike-in-syria-1.3025559>

³⁴ Thomas ESCRITT: The Netherlands Is Joining The Fight Against ISIS In Iraq. <http://www.businessinsider.com/the-netherlands-is-joining-the-fight-against-isis-2014-9>

³⁵ US Department of Defense: Airstrikes Continue Against ISIL in Syria, Iraq. <http://www.defense.gov/News-Article-View/Article/603869>

³⁶ Julian ROBINSON: Holland announces its jets will begin bombing ISIS targets in Syria as part of the US-led coalition. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3422954/Dutch-jets-bomb-Islamic-State-targets-Syria.html>

³⁷ Turkish airstrikes target ISIL in Syria. <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-airstrikes-target-isis-in-syria.aspx?pageID=238&nID=85853&NewsCatID=352>

³⁸ Paris suicide bomber identified; ISIS claims responsibility for 129 dead. <http://www.cnn.com/2015/11/14/world/paris-attacks/>

³⁹ Paris attacks: French police launch raids as military strikes Isis in Syria. <http://www.theguardian.com/world/2015/nov/15/paris-attacks-car-found-with-kalashnikovs-as-gunmans-relatives-questioned>

a *House of Commons* is jóváhagyta az ISIL bombázását Szíriában.⁴⁰ 2015. december 4-én a Bundestag is döntött az ISIL ellenes katonai koalícióhoz való csatlakozásról.⁴¹

3. Az egyes jogalapok

Mivel az *ISIL nem állam*,⁴² a katonai műveletek két ország, nevezetesen Irak és Szíria területén zajlanak. Így elsődlegesen azt a kérdést kell eldönteni, hogy az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Ausztrália, Kanada, Németország, Hollandia, Belgium, Szaúd-Arábia, Oroszország és Katar milyen jogcímen és jogszerűen alkalmaz-e erőszakot két másik szuverén állam területén. Az *ENSZ Alapokmánya* világosan fogalmaz az 1945 utáni államközi erőszak-alkalmazás tekintetében a 2. cikk (4) bekezdésben: „A Szervezet összes tagjainak nemzetközi érintkezéseik során más Állam területi épsége, vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő bármely más módon nyilvánuló erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától tartózkodniuk kell.”

Az ENSZ Alapokmánya az általános erőszaktilalom alól csupán két kivételt ismer, az Alapokmány 51. cikkében rögzített egyéni vagy kollektív önvédelem jogát⁴³ és a Biztonsági Tanács felhatalmazását az Alapokmány VII. fejezete (különösen 39–42. cikkek) alapján.⁴⁴ Harmadik okként egyes szerzők a humanitárius intervenció jogintézményére szoktak hivatkozni, amely – tekintetbe véve a szíriai civil lakosság és a vallási kisebbségek szenvedését – nemzetközi jogi megalapozottsága esetén minden bizonnyal alkalmazható lenne.⁴⁵ Nem kivételként, hanem egyfajta előkérdésként, az Alapokmány 2. cikk (4) bekezdésének alkalmazhatóságát mintegy megelőzve, felmerül a meghívás-

⁴⁰ Syria air strikes: MPs authorise UK action against Islamic State. <http://www.bbc.com/news/uk-politics-34989302>

⁴¹ Alison SMALE: German Parliament Votes to Send Military Assistance to Fight ISIS. http://www.nytimes.com/2015/12/05/world/europe/german-parliament-military-isis-syria.html?_r=0

⁴² Bővebben ld. TAKÁCS Péter: Az „Iszlám Állam” államiségének problémái – Államnak tekinthető-e az ISIS, bármilyen értelemben is? *Jog – Állam – Politika*, vol. 7., no. 4. (2015) 47–77.; KAJTÁR Gábor: Az Iszlám Állam nemzetközi jogi státusa és annak joghatásai. *Külügyi Szemle*, 2016/4. 38–51.

⁴³ „A jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem érinti az Egyesült Nemzetek valamelyik tagja ellen irányuló fegyveres támadás esetében az egyéni vagy kollektív önvédelem természetes jogát mindaddig, amíg a Biztonsági Tanács a nemzetközi béke és a biztonság fenntartására szükséges rendszabályokat meg nem tette.” ENSZ Alapokmány, 51. cikk első fordulata.

⁴⁴ „Ha a Biztonsági Tanács úgy találja, hogy a 41. cikkben említett rendszabályok elégtelenek, vagy elégteleneknek bizonyulnak, úgy légi, tengeri és szárazföldi fegyveres erők felhasználásával olyan műveleteket foganatosíthat...” ENSZ Alapokmány 42. cikk első fordulata.

⁴⁵ A tanulmány nem tér ki a védelmi felelősség elvének kérdéskörére, mivel annak jogalakpént történő alkalmazását a *jus contra bellum* rendszerében – állami gyakorlat hiányában – a szakirodalom általánosan elutasítja. Ld. Ingo WINKELMANN: Responsibility to Protect. In: Rüdiger WOLFRUM (szerk.): *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Oxford, OUP, 2010.; Carsten STAHN: Responsibility to Protect: Political Rhetoric or Emerging Legal Norm? *American Journal of International Law* vol. 101., no. 1. (2007) 99–120.; Gareth EVANS – Mohamed SAHNOUN: The Responsibility to Protect. *Foreign Affairs*, vol. 81., no. 6. (2002) 99–110. A hazai szakirodalomban ld. SÜLYÖK Gábor: Szövegezési zavarok és értelmezési nehézségek a védelmi felelősség leírásában. *Külügyi Szemle*, 2014. ősz, 127–142.; SZALAI Anikó: A védelmi felelősség koncepciója, avagy van-e új a nap alatt? *Pro Futuro*, 2013/1. 67–78.;

ra történő beavatkozás jogintézményének segítségül hívása is. A tanulmány a következőkben a lehetségesen felmerülő négy jogalap alkalmazhatóságát vizsgálja meg az ENSZ Alapokmányából következő logikai sorrendben.

3.1. Meghívásra történő beavatkozás

A 2. cikk (4) bekezdése alóli kivételek tárgyalása előtt a meghívásra történő beavatkozás doktrínáját kell vizsgálni, mivel a területi állam (jelen esetben Irak és Szíria) beleegyezése *eleve kizárja* a fegyveres erő alkalmazásának jogellenességét. A doktrína középpontjában a területi állam kormánya által behívott, a fegyveres konfliktusba kívülről beavatkozó harmadik állam katonai erői alkalmazásának jogszerűsége áll.⁴⁶ A meghívásra történő beavatkozás számos előzetes kérdést vet fel:

- Mi képezi a doktrína alapját?
- Sor került egyáltalán jogszerű meghívásra Irak és Szíria esetében?
- Melyek az érvényes meghívás követelményei?
- Ki és meddig jogosult külföldi erők meghívására?
- Alkalmazható a doktrína egy polgárháborús helyzetben?
- Amennyiben főszabály szerint nem alkalmazható, van lehetséges kivétel a tilalom alól?

3.1.1. A doktrína alapja

A meghívásra történő beavatkozás doktrínája dogmatikailag az ENSZ Alapokmánya 2. cikk (1) bekezdésén alapszik, valamint annak a 2. cikk (4) és a 2. cikk (7) bekezdésekkel való együttes olvasatából következik.⁴⁷ Az Alapokmány 2. cikk (1) bekezdése szerint „A Szervezet valamennyi tag szuverén egyenlőségének elvére alapszik.” A 2. cikk (7) bekezdés az ENSZ számára is megtiltja az államok belügyeibe történő beavatkozást.⁴⁸ E rendelkezésre, illetve más szokásjogi szabályokra⁴⁹ együttesen szokás

BIEDERMANN Zsuzsánna: A védelem felelőssége. *Nemzet és biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 2012/1. 52–63.

⁴⁶ Georg NOLTE: Intervention by invitation. In: Rüdiger WOLFRUM (szerk.): *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Oxford, OUP, 2010.

⁴⁷ Nicaraguai és ellene irányuló katonai és félkatonai tevékenységek ügye (Nicaragua v. Egyesült Államok), érdemi ítélet, *I.C.J. Reports*, 1986. 14., 251. bek.

⁴⁸ „A jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem jogosítja fel az Egyesült Nemzeteket arra, hogy olyan ügyekbe avatkozzanak, amelyek lényegileg valamely Állam belső joghatóságának körébe tartoznak és nem kötelezi a tagokat arra sem, hogy az ilyen ügyeket a jelen Alapokmánynak megfelelő rendezési eljárás alá bocsássák; ez az elv azonban a VII. fejezetben tárgyalt kényszerítő intézkedések alkalmazását semmilyen sem érinti.”

⁴⁹ Nicaragua-ügy, 246. bek.; Fegyveres tevékenység Kongó területén (KDK v. Uganda), *I.C.J. Reports*, 2005. 168., 162. bek. Ld. még Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty, General Assembly resolution 2131 (XX), 1965. december 21.; Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, General Assembly resolution 2625 (XXV), 1970. október 24.

a beavatkozás tilalmaként is utalni.⁵⁰ A Nemzetközi Bíróság a *Nicaragua-ügyben* a doktrínával kapcsolatos okfejtését a *Korfu-szoros ügyben* tett korábbi megállapításaira alapozta. A bíróság felidézte, hogy „független államok között a területi szuverenitás tiszteletben tartása a nemzetközi kapcsolatok alapját képezi”.⁵¹ A Nemzetközi Bíróság kifejezetten utalt a beavatkozás tilalmának elvére a *Nicaragua-ügyben*⁵² és a *KDK v. Uganda-ügyben* is.⁵³

Az Alapokmány 2. cikk (4) bekezdése tiltja egy másik állam területi integritása vagy politikai függetlensége ellen irányuló fegyveres erő alkalmazását illetve az azzal való fenyegetést. Következésképpen, amennyiben sor került érvényes meghívásra, egy harmadik állam beavatkozása nem minősül erőszak-alkalmazásnak, illetve azzal való fenyegetésnek. Ugyanakkor, amennyiben a meghívás nem érvényes, és arra nem egy, a doktrína alkalmazását lehetővé tevő konfliktusban kerül sor, a beavatkozó állam cselekménye a beavatkozás tilalmába vagy a 2. cikk (4) bekezdésébe ütközik.⁵⁴

3.1.2. Irak és Szíria előzetes bejegyzése

Az iraki kormány többször is kérte a nemzetközi közösség segítségét és beavatkozását „égető szükségét érezve a baráti segítségnek a terrorizmus elleni küzdelemben.”⁵⁵ Egy későbbi levélben Irak megjegyezte, hogy „hálás a katonai segítségért, amelyet többek között az Egyesült Államoktól kapott Irak kifejezett kérésére.” Irak arra kérte az Egyesült Államokat, hogy „vezesse az ISIL ellenes nemzetközi erőket, kifejezett kérésünknek eleget téve”.⁵⁶ Következésképpen az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Ausztrália és Kanada többek között az iraki meghívásra hivatkozott fegyveres erők iraki bevetése során.⁵⁷ Továbbá az ENSZ is kinyilvánította teljes és egyhangú támogatását az iraki kormány számára az ISIL ellen nyújtott külső segítséget illetően.⁵⁸

Ezzel ellentétben Szíria több alkalommal is nyilvánosan,⁵⁹ illetve az ENSZ előtt is⁶⁰ tiltakozott a légitámadások ellen. 2014 júniusában, a szír kormány még a humanitárius

⁵⁰ Michael WOOD – Maziar JAMNEJAD: The Principle of Non-intervention. *Leiden Journal of International Law*, vol. 22., no. 2. (2009) 345–381.

⁵¹ *Korfu-szoros-ügy* (UK v. Albánia), *I.C.J. Reports*, 1949. 4., 35.

⁵² *Nicaragua-ügy*, 246. bek.

⁵³ *KDK v. Uganda ügy*, 105. bek.

⁵⁴ *Nicaragua-ügy*, 205. bek.

⁵⁵ UN Doc S/2014/440., 2014. június 25.

⁵⁶ UN Doc S/2014/691., 2014. szeptember 22.

⁵⁷ Ld. UN Doc S/2014/695., 2014. szeptember 23.; UN Doc S/2014/851., 2014. november 26.; UN Doc S/2015/221., 2015. március 31.; UN Doc S/2015/693., 2015. szeptember 9.

⁵⁸ Security Council, in Statement, Expresses Deep Outrage at ‘ISIL’, Urging Expanded Support for New Iraqi Government to Defeat It. UN Doc SC/11571., 2014. szeptember 19.

⁵⁹ Two F16 aircrafts violate Syrian airspace, target electric power plants in Aleppo. Syrian Arab News Agency, <http://sana.sy/en/?p=57274>

⁶⁰ UN Doc S/2015/719., 2015. szeptember 21 valamint UN Doc S/2015/727., 2015. szeptember 22.

segélyek előzetes beleegyezése nélküli behozatalát is megtiltotta.⁶¹ Az *Aszad-rezsim* hangsúlyozta, hogy beleegyezésének megadását vagy megtagadását egyértelműen belpolitikai kérdésnek tekinti. Ezzel kapcsolatban Szíria az Alapokmány 2. cikk (7) bekezdésére hivatkozott. A levél követelte Szíria szuverenitásának, területi integritásának és nemzeti egységnek teljes mértékben való tiszteletben tartását. A segélyeknek a terroriszervezetek számára való importálása Szíria elleni támadásnak minősül, amely sérti az erőszak-alkalmazás tilalmát.⁶²

Hasonlóképpen tiltakozott Szíria 2015 szeptemberében a brit, francia és ausztrál légitámaszok ellen. *Aszad* elnök a beavatkozó államokat „az ENSZ Alapokmány 51. cikkének elferdített olvasatával” vádolta, „amely szöges ellentétben áll az Alapokmánnyal”.⁶³ Szíria azzal érvelt, hogy a BT már megtette a szükséges intézkedéseket a nemzetközi béke és biztonság helyreállítására. A szír álláspont szerint meghívásra nem került sor, épp ellenkezőleg, Szíria hatékonyan küzd a terrorizmus ellen „alkotmányos kötelezettségeivel összhangban”.⁶⁴ Szíria a terrorista szervezetek felfegyverzésével és kiképzésével vádolta Törökországot, Jordániát, Szaúd-Arábiát, Katart és „néhány jól ismert nyugati államot”.⁶⁵

Mindössze egy nappal később, Szíria Szaúd-Arábiát, Törökországot és Katart tette felelőssé a terroristák fegyverekkel és egyéb eszközökkel való támogatásáért. Tiltakozását kiterjesztette az Egyesült Államok és Kanada beavatkozására is, amelyre *beleegyezése hiányában* került sor.⁶⁶ Ezzel ellentétben Szíria hozzájárulását adta Oroszország beavatkozásához, és kérte Oroszország „katonai segítségét Szíria területén működő ISIL és egyéb terroristacsoportok elleni küzdelemben.”⁶⁷ Válaszul Oroszország 2015. szeptember 30-án megkezdte katonai műveleteit szíriai területeken.

Összegezve, a szíriai kommunikáció alapján egyértelmű, hogy Oroszország kivételével Szíria nem adta beleegyezését külföldi államok katonai beavatkozásához. Ebből kifolyólag a beavatkozó államoknak más jogcímen kell igazolniuk műveleteiket, hogy elkerüljék a 2. cikk (4) bekezdés megsértését. Oroszország ISIL elleni katonai beavatkozása nem sérti az ENSZ Alapokmányát, mivel az orosz erőszak alkalmazásra Szíria beleegyezésével került sor. *Aszad* elnök nemcsak jogosult volt katonai segítségnyújtás igénybevételére, de egyben köteles is volt minden lehetséges eszközzel küzdeni a

⁶¹ Letter dated 18 June 2014 from the Permanent Representative of the Syrian Arab Republic to the United Nations addressed to the Secretary-General, UN Doc S/2014/426., 2014. június 20.

⁶² Uo.

⁶³ Uo.

⁶⁴ Uo.

⁶⁵ Identical letters dated 17 September 2015 from the Permanent Representative of the Syrian Arab Republic to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council. UN. Doc S/2015/719., 2015. szeptember 21.

⁶⁶ Identical letters dated 21 September 2015 from the Permanent Representative of the Syrian Arab Republic to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council. UN Doc S/2015/727., 2015. szeptember 22.

⁶⁷ Letter dated 15 October 2015 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the President of the Security Council. UN Doc S/2015/792., 2015. október 15.

terroristaszervezet ellen.⁶⁸ Az a körülmény azonban, hogy az orosz légitámadások szíriai ellenzéki erők ellen is irányultak,⁶⁹ árnyaltabbá teszi az orosz beavatkozás megítélését, amint arra később részletesebben is kitérek.

3.1.3. Az érvényes meghívás kellékei

Külföldi fegyveres erők érvényes, jogszerű meghíváshoz *négy feltételnek kell fennállnia*: (1) a meghívásnak az állam legmagasabb szervétől kell származnia, (2) a meghívásnak beavatkozás előtt kell történnie, (3) kényszerítés nélkül, és (4) a beavatkozásnak a meghívásban foglalt felhatalmazás keretei között kell maradnia.⁷⁰ A kényszerítés a szerződések jogáról szóló 1961. évi Bécsi Egyezmény 51–52. cikke értelmében érvényteleníti a meghívást, és minden bizonnyal az Alapokmány 2. cikk (4) bekezdését is sértené, mivel erőszakkal történő fenyegetésnek minősülne.⁷¹ A beleegyezésnek a beavatkozást megelőzően kell fennállnia, mivel meghívás hiányában a fegyveres erő alkalmazása automatikusan sérti a 2. cikk (4) bekezdést és agresszióként minősülne.⁷² A Nemzetközi Bíróság megerősítette a KDK v. Uganda ügyben, hogy a területi állam felhatalmazását túllépő beavatkozás sérti az ENSZ Alapokmányát,⁷³ és kimeríti a 3314-es Közgyűlési határozat 3. cikk (e) bekezdése szerinti agresszió fogalmát.⁷⁴

Főszabály szerint egy kormány *akkor jogosult érvényesen meghívni* külföldi erőket, ha hatékony ellenőrzést gyakorol a terület felett, vagy pedig az ellenőrzés legalább egy minimális szintje mellett élvezzi a nemzetközi közösség elismerését is.⁷⁵ E szokásjogi követelményeket számos közelmúltbeli esetek is megerősítik. Ruys és Ferro mutatnak rá, hogy bár a jemeni kormány szinte a teljes terület feletti ellenőrzést elveszítette, a nemzetközi közösség mégis elismerte Jemen képviselőjeként. Eközben *Viktor Janukovicsot* az államok nem ismerték el államfőként, miután elmenekült Ukrajnából, és ezért nem is volt jogosult érvényesen meghívni külföldi katonai erőket.⁷⁶ Jemennel ellentétben, sem az iraki, sem a szíriai kormány nem veszítette el az ellenőrzést a teljes

⁶⁸ Ld. pl. UN Doc S/RES/2178, 2014. szeptember 21., UN Doc S/RES/2249., 2015. november 20.

⁶⁹ Russia air strikes target Syrian rebel positions. <http://www.aljazeera.com/news/2015/10/russia-air-strikes-target-syrian-rebel-positions-151016074121789.html>

⁷⁰ NOLTE i. m.; Tom RUYS – Luca FERRO: Weathering the Storm: Legality and Legal Implications of the Saudi-led Military Intervention in Yemen. *International & Comparative Law Quarterly*, vol., 65., no. 1. (2016) 61–98.; Olivier CORTEN: *The Law Against War. The Prohibition on the Use of Force in Contemporary International Law*. Oxford, Hart Publishing, 2012. 259–276. Ld. még KDK v. Uganda ügy, 52. bek.

⁷¹ Nikolas STÜRCHLER: *The Threat of Force in International Law*. Cambridge, CUP, 2007. 57. Ld. még a Bécsi egyezmény a szerződések jogáról 52. cikkét.

⁷² Ld. az agresszió fogalmáról szóló 3314. (1974) közgyűlési határozat 3 a) cikkét. A határozat szokásjogi státusáról ld. Nicaragua-ügy, 195. bek.

⁷³ KDK v. Uganda ügy, 104–105. bek.

⁷⁴ „[H]a egy állam fegyveres erőit, amelyek egy másik állam területén tartózkodnak a fogadó állammal történt megállapodás alapján, a megállapodás rendelkezéseivel ellentétesen használják fel, vagy ha azok a megállapodásban megjelölt időszakon túl tovább tartózkodnak az érintett területen...”

⁷⁵ NOLTE i. m.

⁷⁶ RUYS–FERRO i. m. 80.

államterület felett, és mind a két esetben a legmagasabb, a nemzetközi közösség által elismert szervtől származott a meghívás.⁷⁷ Ennek következtében az iraki és a szíriai kormány is képes volt külső erőket érvényes módon behívni területére.

3.1.4. A doktrína alkalmazhatósága polgárháborús helyzetben

A meghívás időbeli terjedelme a doktrína legvitatottabb aspektusa. A nemzetközi jogászok megosztottak abban a kérdésben, hogy időben egy kormány meddig a pontig hívhat be külső erőket érvényesen. A Nemzetközi Bíróság ítéleteit sokszor idézik annak alátámasztására, hogy a meghívás bármely időpontban érvényes. Azonban a bíróság releváns esetjoga valójában nem támasztja alá ezt a nézetet.

A *Nicaragua-ügyben* a Nemzetközi Bíróság megjegyezte, hogy „nehéz elképzelni, hogy mi maradna a beavatkozás tilalmának nemzetközi jogi normájából, ha a külső erők beavatkozására, amely megengedett a kormány kérésére, az ellenzéki erők meghívásából is jogszerűen sor kerülhetne.”⁷⁸ Ugyanakkor ez a megállapítás a fegyveres konfliktusokra általánosságban vonatkozik, és nem kifejezetten polgárháborús helyzetekre. Ebben az ügyben ugyanis a Nemzetközi Bíróság fő aggodalma abban állt, hogy amennyiben a beavatkozás tilalmának küszöbét túl alacsonyan határozza meg a bíróság, arra bármikor, bármilyen entitás kérésére sor kerülhetne. A bíróság ezt egyértelművé is tette: „Ez lehetővé tenné, hogy bármely állam bármikor beavatkozzon egy másik állam belügyeibe, akár a kormány, akár az ellenzék meghívására. A bíróság álláspontja szerint ez a lehetőség nem felel meg a nemzetközi jog jelen állásának.”⁷⁹ Tehát a *Nicaragua-ügy* nem nyújt eligazítást arra nézve, hogy polgárháborús helyzetben mi alapján kell egy meghívás érvényességét megítélni.

Hasonlóképpen a *KDK v. Uganda ügy* sem támasztja alá azt az álláspontot, amely szerint a kormánynak bármikor jogában áll külső fegyveres erőket meghívni egy belső fegyveres konfliktusba. A Nemzetközi Bíróság szerint Uganda megsértette a beavatkozás tilalmának elvét, de nem azért, mert beavatkozott a KDK területén zajló polgárháborúba.⁸⁰ A KDK ugyanis azért járult hozzá az ugandai fegyveres erők jelenlétére a területén, hogy az felléphessen a kongói területen tartózkodó felkelők ellen, akik leginkább a KDK keleti, Ugandával közös határán tevékenykedtek.⁸¹ Tehát Uganda a kongói területeken Uganda-ellenes erők ellen alkalmazott fegyveres erőszakot, és nem a kongói kormány ellenfelei ellen. Ennek fényében látható, hogy a Nemzetközi Bíróság eddig *kevés támpontot* adott a külföldi fegyveres erők meghívásának érvényességére klasszikus polgárháborús környezetben, miközben a jelenlegi szíriai konfliktusban épp ez a helyzet.

⁷⁷ Colum LYNCH: Why Putin Is So Committed to Keeping Assad in Power. *Foreign Policy*, 2015. október 7. <http://foreignpolicy.com/2015/10/07/putins-russia-is-wedded-to-bashar-al-assad-syria-moscow/>

⁷⁸ Nicaragua-ügy, 246. bek.

⁷⁹ Uo.

⁸⁰ KDK v. Uganda, 162–165. bek.

⁸¹ KDK v. Uganda ügy, 52. bek. Ld. még RUYS-FERRO i. m. 61–98.

A Nemzetközi Bíróság egyértelmű útmutatásának hiányában néhány nemzetközi jogász arra a következtetésre jut, hogy a kormány jogosult külföldi fegyveres erők meghívására akár polgárháborús helyzetben is.⁸² Ez az álláspont azonban ellentmondásban áll az állami gyakorlattal és a beavatkozás tilalmának a Nemzetközi Bíróság által a *Nicaragua-ügyben* kifejtett értelmezésével is: „a beavatkozás tilalmának elve magában foglalja minden szuverén állam jogát arra, hogy belügyeit külső behatás nélkül határozza meg.”⁸³ A beavatkozás tilalma tehát az „államot” mint az önrendelkezési jog manifesztációját védi, és nem magát a kormányt. Amint egy belső konfliktus eléri a polgárháború szintjét, vagy az érintené a népek önrendelkezési jogát, a kormány elveszíti jogosultságát arra, hogy külső fegyveres erőket hívjon be az ország területére. A *Nemzetközi Jogi Intézet* (IDI) által készített 2011. évi jelentés 3. cikke kifejezetten megtiltja katonai segítségnyújtását olyan esetekben, amikor az a népek önrendelkezési jogának sérelmével járna, továbbá tiltja akkor is, amikor a beavatkozás „célja egy fennálló kormány támogatása saját lakossága ellenében.”⁸⁴ Számos nemzetközi jogász is megerősíti, hogy meghívásra történő beavatkozásra polgárháború idején nem kerülhet sor.⁸⁵

A meghívásra történő beavatkozás kontextusában polgárháborúnak minősül „minden nem nemzetközi fegyveres konfliktus.”⁸⁶ Az IDI *Wiesbadeni Nyilatkozata* alapján egyértelmű, hogy a polgárháborúnak a beavatkozás tilalma szempontjából használt fogalma az önrendelkezési jog szempontjából releváns. A Nyilatkozat által használt definíció szerint polgárháború állhat fenn a) a kormány és „egy vagy több felkelő csoport között, amely csoportok célja, hogy a kormányt illetve az állam politikai, gazdasági vagy társadalmi berendezkedését megváltoztassák”⁸⁷ vagy b) „két vagy több csoport” között, amelyek „fennálló kormány hiányában egymással versengenek az állam feletti hatalom gyakorlásáért.”⁸⁸ Mindezek alapján tehát egy állam nem kérhet jogszerűen külföldi katonai segítséget polgárháborús helyzetben. A polgárháborút ugyanakkor meg kell különböztetni a belső zavargásoktól, feszültségektől, lázadástól és elszórt erőszakos cselekményektől, amelyek nem érik el a nem-nemzetközi fegyveres konfliktus küszöbét az 1977. évi genfi egyezmények II. *Kiegészítő Jegyzőkönyvének* 1. cikke szerinti értelemben.⁸⁹ Bármely kormány jogosult ugyanis hozzájárulását adni területének másik állam általi használatához elszórtan előforduló belföldi erőszakos

⁸² Yoram DINSTEIN: *War, Aggression and Self-defence*. Cambridge, CUP, 2011. 119.; Gregory H. Fox: *Intervention by Invitation*. In: Marc WELLER (szerk.): *Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*. Oxford, OUP, 2015. 816–839.; Dapo AKANDE – Zachary VERMEER: *The Airstrikes against Islamic State in Iraq and the Alleged Prohibition on Military Assistance to Governments in Civil Wars*. *EJIL Talk*, 2015. február 2.; Laura VISSER: *Russia’s Intervention in Syria*. *EJIL Talk*, 2015. november 25.

⁸³ Nicaragua-ügy, 202. bek.

⁸⁴ Uo.

⁸⁵ Christine GRAY: *International Law and the Use of Force*. Oxford, OUP, 2008. 67–113.; NOLTE i. m.; Theodore CHRISTAKIS – Karine BANNELIER: *French Military Intervention in Mali: It’s Legal but Why? Part II: Consent and UNSC Authorisation*. *EJIL Talk*, 2013. január 25.; CORTEN i. m. 289–290.

⁸⁶ Institut de Droit international, Wiesbaden declaration 1975, 1. cikk.

⁸⁷ Uo. 1 a) cikk.

⁸⁸ Uo. 1 b) cikk.

⁸⁹ Uo. 1 b) cikk.

cselekmények esetén, illetve külföldi állam állampolgárainak területéről való kimenekítése vagy a (határokon átvélő) forró nyomon üldözés esetén.

Mi több, az állami gyakorlat és a Nemzetközi Bíróság esetjoga azt sugallja, hogy egy kormány lehetőségei külföldi csapatok behívására a népek önrendelkezési joga folytán már a polgárháborús helyzetet megelőzően is korlátozottak. A Nemzetközi Bíróság kifejezetten az önrendelkezési jogtól tette függővé a beavatkozás jogszerűségét a *Nicaragua-ügyben*: „az elv megtiltja az államok illetve azok csoportjai számára, hogy közvetlenül vagy közvetve beavatkozzanak egy másik állam belügyeibe. A tilalom ennek megfelelően az állami szuverenitás által védett ügyekben való döntési szabadságra vonatkozik. Ilyen többek között a politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális rendszer megválasztása és a külpolitika alakítása.”⁹⁰ Ez utóbbi egyértelmű utalás az önrendelkezési jogra, amely szerint minden nép jogosult külső behatás nélkül szabadon dönteni politikai, gazdasági, kulturális és végső soron társadalmi berendezkedéséről.⁹¹

Összegezve, a meghívásra történő beavatkozás doktrínája nem alkalmazható sem polgárháborús helyzetekben, sem olyan alacsonyabb intenzitású államon belüli konfliktusokban, ahol egy nép önrendelkezési joga érintett.⁹² Ellenkező értelmezés kiüresítené az önrendelkezéshez való *erga omnes* jellegét és *jus cogens* státusát.⁹³ Ugyanakkor két lehetséges kivétel mégis lehetővé teheti a fegyveres beavatkozást még ilyen esetekben is: az ellenbeavatkozás és a terrorizmus elleni (nemzetközi) küzdelem. A következőkben e két lehetséges kivétel alkalmazhatóságát vizsgálom.

3.1.5. A polgárháborúba való beavatkozás tilalma alóli kivételek

a) Ellen-beavatkozás

Az ellen-beavatkozás bevett kivétele⁹⁴ ugyancsak az önrendelkezési jogban gyökerezik. Az államok közötti baráti kapcsolatokról szóló ENSZ közgyűlési határozat szerint: „Minden államnak kötelessége tartózkodni az olyan erőszakos cselekménytől, amely

⁹⁰ Nicaragua-ügy, 205. bek.

⁹¹ Ld. Az ENSZ Közgyűlésének 1970-ben meghozott 2625. (XXV.) sz. határozata az államok közötti baráti kapcsolatokról és az együttműködés nemzetközi jogi alapelveiről, UN Doc A/RES/25/2625, 1970. október 24.

⁹² Az önrendelkezési jog érintettsége esetén ebben a kontextusban nem feltétlenül arról van szó, hogy „népek” között zajlik a konfliktus, hanem hogy a polgárháború a „népen” belül folyik a társadalmi, gazdasági és kulturális berendezkedés meghatározása céljából.

⁹³ Kelet-Timor-ügy (Portugália v. Ausztrália), I.C.J. Reports 1995, 90., 29. bek. Bővebben ld. Matthew SAUL: The Normative Status of Self-Determination in International Law: A Formula for Uncertainty in the Scope and Content of the Right? *Human Rights Law Review*, vol 11., no 4. (2011) 609–644.; Alexander ORAKHELASHVILI: *Peremptory Norms in International Law*. Oxford, OUP, 2006. 51–53.; Lauri HANNIKAINEN: *Peremptory Norms (Jus Cogens) in International Law. Historical Development, Criteria, Present Status*. Helsinki, Finnish Lawyers' Publishing Company, 1988. 357–367.

⁹⁴ GRAY i. m. 81.; CORTEN i. m. 301–302.; RUYS-FERRO i. m. 26–27.; Raphael VAN STEENBERGE: The Alleged Prohibition on Intervening in Civil Wars Is Still Alive after the Airstrikes against Islamic State in Iraq: A Response to Dapo Akande and Zachary Vermeer. *EJIL: Talk!* (Feb. 12. 2015), <http://www.ejiltalk.org/the-alleged-prohibition-on-intervening-in-civil-wars-is-still-alive-after-the-airstrikes-against-islamic-state-in-iraq-a-response-to-dapo-akande-and-zachary-vermeer/>

megfosztaná a népeket önrendelkezési joguktól és szabadságuktól, illetve függetlenségüktől.”⁹⁵ Az IDI Wiesbadeni Nyilatkozatának 5. cikke szerint „azokban az esetekben, amikor a külföldi fegyveres erők beavatkozásra a fenti rendelkezések megsértésével került sor, harmadik államoknak jogukban áll segítséget nyújtani az érintett területi államnak.”⁹⁶

E rendelkezés célja, hogy lehetővé tegye a jogszerűtlen beavatkozás ellensúlyozását, és az eredeti egyensúlyt helyreállítva védje az érintett nép önrendelkezési jogát. E megfontolás miatt azonban az ellenbeavatkozásnak a beavatkozással arányosnak kell lennie, mivel azt a célt kell szolgálnia, hogy „az eredeti beavatkozás hatását ellensúlyozza”.⁹⁷ A fenti elv segítségével értékelhető a szíriai ellenzék elleni orosz beavatkozás jogszerűsége is. Habár az orosz katonai beavatkozás indokolható lehetett volna azzal, hogy korábban külföldi erők támogatták az ellenzék erőket, azonban a beavatkozás nem felelt meg az arányosság követelményének, mivel az orosz légitámaszok nem korlátozódtak az ellenzék számára nyújtott logisztikai támogatás és fegyverellátás ellensúlyozására, hanem láthatóan a szíriai kormány stratégiai győzelmét eredményezték.⁹⁸

b) A terrorizmus elleni küzdelem

A terrorizmus elleni küzdelem mint kivétel azon a megfontoláson alapszik, hogy a terroristák nem minősülnek „népnek”, így *nem illeti meg őket az önrendelkezés joga* sem. E kivételt széles körben alátámasztják a jogtudósi vélemények,⁹⁹ valamint az állami gyakorlat is megerősíti, amint arra az alábbiakban részletesen is kitérek. Egyetlen állam sem ismerte el az Iszlám Államot gyarmati vagy idegen elnyomás ellen küzdő népként,¹⁰⁰ és senki sem tekint az Iszlám Államra valamely nép képviselőjeként sem. Épp ellenkezőleg, az ISIL a nemzetközi közösség által egyhangúan elítélt terrorszervezet.¹⁰¹ A Biztonsági Tanács 2253. számú, az ENSZ szankciós rendszerének módosításáról szóló határozata, amelyet a VII. fejezet alapján fogadott el a testület, úgy fogalmazott,

⁹⁵ Az ENSZ Közgyűlésének 1970-ben meghozott 2625. (XXV.) sz. határozata az államok közötti baráti kapcsolatokról és az együttműködés nemzetközi jogi alapelveiről, UN Doc A/RES/25/2625., 1970. október 24.

⁹⁶ A Nemzetközi Jogi Intézet wiesbadeni nyilatkozata szerint csupán három kivétel létezik a polgárháborúba való beavatkozás tilalma alól: a humanitárius segélynyújtás, az olyan technikai és gazdasági segélynyújtás, amelynek nincs érdemi hatása a polgárháború kimenetelére, illetve az ENSZ felhatalmazása alapján végrehajtott beavatkozás.

⁹⁷ RUYs-FERRO i. m. 29.

⁹⁸ Suleiman AL-KHALIDI – John IRISH – Tom MILES: Syria peace talks near collapse as opposition declares pause. <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-latakia-idUSKCN0XF0VN> (2016. május 25.)

⁹⁹ RUYs-FERRO i. m. 26–27., VAN STEENBERGE i. m.; CHRISTAKIS-BANNELIER i. m.

¹⁰⁰ Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples. Adopted by General Assembly resolution 1514 (XV), 1960. december 14. UN General Assembly, Basic principles of the legal status of the combatants struggling against colonial and alien domination and racist régimes, UN Doc A/RES/3103. 2625 (XXV), 1973. december 12. Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, UN Doc A/RES/25/2625, 1970. szeptember 24.

¹⁰¹ UN Doc S/2014/2169., 2014. július 30.

hogy az ISIL „egy terrorszervezet, amelyet nem lehet és nem is szabad egyetlen valláshoz, nemzetiséghez vagy civilizációhoz kötni”.

Az államok egybehangzó gyakorlata szintén megerősíti, hogy a beavatkozás egyik lehetséges jogalapja a terrorizmus elleni küzdelem. 2015 novemberében az Egyesült Királyság arról tájékoztatta az ENSZ-t, hogy az iraki kormány kérésére katonai segítséget nyújt számára, és külön hangsúlyozta, hogy beavatkozása szigorúan csak az ISIL elleni fellépésre korlátozódik.¹⁰² Kanada, Ausztrália, Hollandia és Belgium mind kifejezetten az ISIL elleni küzdelem vonatkozásában tettek eleget Irak meghívásának.¹⁰³ Az Iszlám Állammal ellentétben a *Szíriai Nemzeti Tanács* és a *Szíriai Nemzeti Koalíció* a szíriai nép képviselőjének tekinthető.¹⁰⁴ A Szíriai Nemzeti Tanácsot számos állam, közöttük Franciaország,¹⁰⁵ az Egyesült Államok¹⁰⁶ és az Egyesült Királyság¹⁰⁷ ismeri el a szíriai nép legitim képviselőjeként. A szíriai ellenzék e minőségében találkozott és tárgyalt az EU külügyminisztereivel 2012 decemberében.¹⁰⁸ Ennek fényében tehát az ISIL-t, illetve a *Khorasan Csoportot* mint terrorista szervezeteket élesen meg kell különböztetni a felkelő csoportoktól, mint például a Szíriai Nemzeti Koalíció vagy a kurd *pesmergák*.¹⁰⁹

A 2013. évi francia beavatkozás során *Mali kormánya* jogszerűen hívta be a francia fegyveres erőket, miközben Franciaország egyértelművé is tette, hogy a beavatkozás kizárólag a terroristák ellen, és nem az *MNLA*¹¹⁰ erői ellen irányul.¹¹¹ A beavatkozást az ENSZ BT is üdvözölte 2100. sz. határozatában.¹¹² Hasonlóképpen az iraki kormány is hangsúlyozta 2014-ben, hogy a külső katonai segítségre a „terrorizmus ellen folytatott küzdelemben” van szüksége, amely során egyértelműen utalt az Iszlám Államra.¹¹³

Obama elnök is hangsúlyozta a 2014. szeptember 10-én a Fehér Házban tartott beszédében, hogy a katonai csapások a terroristák ellen irányulnak: „Világossá tettem, hogy levadásszuk azokat a terroristákat, akik fenyegetik az országunkat, bárhol tartózkodjanak is. Ez azt jelenti, hogy habozás nélkül csapást mérünk az Iszlám Államra

¹⁰² Identical letters dated 25 November 2014 from the Permanent Representative of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council. UN Doc S/2014/851, 2014. november 26.

¹⁰³ See VAN STEENBERGE i. m.

¹⁰⁴ See e.g. Syria opposition delegation arrives for Geneva talks. <http://www.aljazeera.com/news/2016/01/syria-main-opposition-group-join-talks-geneva-160129182452541.html>

¹⁰⁵ Syria: France backs anti-Assad coalition. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-201319787>

¹⁰⁶ Clinton to Syrian opposition: Ousting al-Assad is only first step in transition. <http://www.cnn.com/2011/12/06/world/meast/clinton-syrian-opposition/index.html>

¹⁰⁷ UK Recognizes Syrian Opposition. <http://www.ibtimes.com/uk-recognizes-syrian-opposition-415952>

¹⁰⁸ EU foreign ministers meet Syrian opposition. <http://www.euronews.com/2012/12/10/eu-foreign-ministers-meet-syrian-opposition/>

¹⁰⁹ Az iraki Kurdisztán fegyveres erői jelentése: „Akik szembenéznek a halállal”.

¹¹⁰ *Mouvement national de libération de l'Azawad*, egy főleg Észak-Mali területén harcoló függetlenségi mozgalom.

¹¹¹ UN Doc S/2013/17, 2013. január 14.

¹¹² UN Doc S/2013/2100, 2013. április 25.

¹¹³ UN Doc S/2014/440., 2014. június 25.; UN Doc S/2014/691., 2014. szeptember 22.

mind Szíria, mind Irak területén.¹¹⁴ Az USA beavatkozása 2014-ben tehát kifejezetten „az ISIL és egyéb terroristacsoportok”,¹¹⁵ mint a *Khorasan Csoport* ellen irányult Irak területén. Hasonlóképpen 2015 tavaszán a Bahreini Királyság, Katar, Szaúd-Arábia, az Egyesült Arab Emírátsok és Kuvait mind a jemeni köztársaság elnöknek kérésére „Jemen és a jemeni nép védelme érdekében” avatkoztak be „a terrorista szervezetek elleni küzdelembé.”¹¹⁶

Oroszország az ENSZ BT számára benyújtott levelében jelentette ki, hogy beavatkozásának célja az *Aszad-rezsim* támogatása a terrorizmus elleni küzdelemben. Ugyanakkor Oroszország nem nevesített egyetlen külföldi beavatkozást sem a szíriai ellenzéki erők oldalán,¹¹⁷ amely azt jelzi, hogy beavatkozása nem minősül egy polgárháborús helyzetben való ellenbeavatkozásnak. Az orosz légicsapások „A Szíriai Arab Köztársaság elnökének, *Bashar al-Aszadnak* a kérésére történtek, annak érdekében, hogy katonai segítséget nyújtsanak az ISIL és egyéb, Szíria területén működő terrorista szervezetek legyőzése érdekében. Az Orosz Köztársaság légicsapásokat és rakétatámadásokat hajt végre a terrorista szervezetek állásai ellen a Szíriai Arab Köztársaság területén 2015. szeptember 30-tól.”¹¹⁸

Oroszország azon túl, hogy beavatkozását a szíriai meghívásra alapította, egyértelműen különbséget tett a terroristák és a szír kormány ellen küzdő „hazafias ellenzék” között. Nyilvánvaló az ENSZ-hez címzett orosz levélből, hogy a beavatkozás igazolása és célja egyedül a terroristák ellen irányult. Putyin elnök nyilatkozatából az is kiderül, hogy Oroszország a „terrorista” fogalmat az ENSZ terminológiája szerinti értelemben használja, és nem csak arra a tényre alapítja, hogy azok a szír kormány ellen küzdenek.¹¹⁹ Ennek értelmében az orosz beavatkozás jogszerű a meghívásra történő beavatkozás elve alapján, mivel katonai műveletei a polgárháborúba való beavatkozás tilalma alóli egyik kivétel alá esnek. Azonban a szíriai ellenzék ellen alkalmazott orosz fegyveres erőszak, még ha *Aszad* elnök jogosult is volt jogszerűen behívni külső fegyveres erőket egy polgárháborús helyzetben, sérti az ENSZ Alapokmányát, mivel az orosz légicsapások aránytalanok voltak.

¹¹⁴ Barack OBAMA: We Will Degrade and Ultimately Destroy ISIL. <https://www.whitehouse.gov/blog/2014/09/10/president-obama-we-will-degrade-and-ultimately-destroy-isil>

¹¹⁵ Letter dated 23 September 2014 from the Permanent Representative of the United States of America to the United Nations addressed to the Secretary-General, UN Doc S/2014/695, 2014. szeptember 23.

¹¹⁶ Identical letters dated 26 March 2015 from the Permanent Representative of Qatar to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council, S/2015/217., 2015. március 27.

¹¹⁷ Letter dated 15 October 2015 from the Permanent Representative of the Russian Federation to the United Nations addressed to the President of the Security Council, UN Doc S/2015/792., 2015. október 15.

¹¹⁸ Uo.

¹¹⁹ Vladimir PUTIN: Timing of operation in Syria was right, FSB quashed groups ready to attack. *TASS Russian News Agency*, <http://tass.ru/en/politics/859179>

3.2. A Biztonsági Tanács felhatalmazása

Fegyveres erők alkalmazása Szíria területén meghívás hiányában is jogszerű lehet, ha arra az ENSZ Biztonsági Tanácsa felhatalmazást ad az *Alapokmány VII. fejezete* vagy a 25. cikke¹²⁰ alapján. A 2015. november 13-i párizsi terrortámadás után a BT november 20-án egyhangúlag fogadta el 2249. (2015) számú határozatát, közvetlenül reagálva a párizsi támadásra.¹²¹ A határozat kétség kívül az ISIL elleni nemzetközi harc legfontosabb döntése, amely akkor született, amikor a körülmények adottak voltak egy kollektív biztonsági intézkedéscsomag meghozatalához, és annak részeként egy erőszakkal is járó kényszerintézkedés elrendeléséhez.

A 2249. sz. határozat preambuluma megállapítja, hogy az ISIL példátlan veszélyt jelent a nemzetközi békére és biztonságra, ezzel azt a látszatot keltve, hogy egy a VII. fejezet alapján elfogadott, kötelező határozatot hozott a testület. A határozat 5. pontja különösen figyelemreméltó, amelyben a BT felhívja a megfelelő képességekkel rendelkező ENSZ tagokat, hogy összhangban a nemzetközi joggal, különös tekintettel pedig az ENSZ Alapokmányára, a nemzetközi emberi jogi és humanitárius jogi normákra valamint a menekültjogra, tegyenek meg „minden szükséges intézkedést” az ISIL által ellenőrzött iraki és szíriai területeken a terrorszervezet támadásainak megelőzésére, illetve a szervezet által élvezett menedék („safe haven”) felszámolására.¹²²

A határozat könnyedén értelmezhető fegyveres erő alkalmazására való felhatalmazásként is, tekintettel a helyzet minősítésére (veszély a nemzetközi békére és biztonságra) és a rendelkező rész szóhasználatára. A „minden szükséges intézkedés” ugyanis hagyományosan az erőszak alkalmazására való felhatalmazás bevett szófordulata a BT gyakorlatában. A határozat azonban nem hivatkozik a VII. fejezetre, amely az esetek elsöprő többségénél a határozatok kötelező voltának alátámasztására szolgál. Ugyan a Nemzetközi Bíróság egy tanácsadó véleményében már megállapította, hogy a BT a VII. fejezeten kívül, nevezetesen a 25. cikk alapján is elfogadhat kötelező határozatot, de ez rendkívül ritkán fordul elő a testület gyakorlatában. Ezen túl a határozat csupán „felhívja” (calls upon) és nem „felhatalmazza” (authorize)¹²³ az államokat, amely a testület gyakorlata alapján a nem kötelező határozatok nyelvezetének sajátja.

A határozat nem kötelező jellegét támasztja alá, hogy a *BT tagjainak tanácskozássából* és a határozat elfogadása utáni nyilatkozataiból is az derül ki, azt nem kötelező határozatnak szánták. A BT tanácskozásán és szavazásán résztvevő 15 tag egyike sem utalt a határozat kötelező, az erőszak alkalmazására felhatalmazást adó voltára. *Franciaország* kifejezetten is hivatkozott önvédelmi jogára és az egy héttel korábbi párizsi terrortámadásokra alapozva kollektív önvédelemről egyéni önvédelemre módosított beavatkozásának jogalapját. A legvilágosabban *Oroszország* fejtette ki álláspontját

¹²⁰ Dél-Afrika folytatólagos namíbiai jelenlétével kapcsolatos tanácsadó vélemény, *ICJ Reports*, 1971. 16., 110–116. bek. Ld. még UN Doc S/2014/2165, 2014. július 14.

¹²¹ UN Doc. S/2015/2249., 2015. november 20.

¹²² Uo.

¹²³ Ld. UN Doc S/1992/794., 1992. december 3. a szomáliai helyzetről, illetve UN Doc. S/2011/1973., 2011. március 17. a líbiai helyzetről.

a 2249. sz. BT határozat jogi természetéről: „Álláspontunk szerint a francia határozat egy politikai nyilatkozat, semmint a terrorizmus elleni küzdelem jogi alapjainak megváltoztatása. Azt egy széleskörű terrorizmus-ellenes koalíció kezdeményezésének tekintjük, amely átfogó együttműködésre buzdít minden államot a terrorizmus minden formájának, illetve kiváltó okainak megszüntetése érdekében.”¹²⁴

A határozat mindezekon túl kifejezetten hangsúlyozza, hogy az intézkedéseknek összhangban kell állniuk „a nemzetközi joggal, különösen az ENSZ Alapokmányával”, amely minden bizonnyal az Alapokmány 2. cikk (4) bekezdése illetve az 51. cikk alkalmazandóságára is utal. Ezért nem véletlen, hogy a 2249. sz. BT határozat elfogadása ellenére Franciaország,¹²⁵ az Egyesült Királyság¹²⁶ és Németország¹²⁷ továbbra is az önvédelmi jogra, és nem e határozatra hivatkozott jogalapjaként. Vagyis számos tényező jelzi, hogy a 2249. számú BT határozat sosem bírt kötelező erővel, és nem szolgál önálló jogalapként a szíriai területen való fegyveres erőszak alkalmazására.

A 2249. sz. BT határozat kétértelmű nyelvezetét a szakirodalom túlnyomórészt úgy értelmezi, mint amely nem teszi lehetővé az ENSZ Alapokmányának keretein túl történő ISIL elleni erőszak-alkalmazást Szíriában.¹²⁸ Ugyanakkor a határozat kétértelműségének létezik egy másik lehetséges olvasata is. Akande és Milanovic szerint a 2249. sz. BT határozat „szövegezése lehetővé teszi, hogy politikai támogatást nyújtson katonai beavatkozáshoz, anélkül, hogy bármely adott jogi elmélet mellett állást foglalna, amelyre a beavatkozás alapítható lenne.”¹²⁹ Bár igaz, hogy a határozat „nem foglal állást a katonai beavatkozások jogszerűségét illető eltérő vélemények tekintetében”,¹³⁰ a nemzetközi jog és a nemzetközi politikai viszonyok decentralizált és fragmentált természetére tekintettel a helyzet ennél jóval összetettebb.

Elsősorban a határozat nem kötelező ereje jelzi, hogy a BT állandó tagjai nem tudtak egyetértésre jutni egy kötelező erővel rendelkező határozatról „a nemzetközi békét és biztonságot fenyegető, példa nélküli fenyegetés” ellenére. *Másodsorban*, a kétér-

¹²⁴ A BT 7565. ülése, UN Doc. S/PV.7565., 2015. november 20.

¹²⁵ „A november 13-i események Franciaország elleni fegyveres agresszióknak minősülnek. Katonai műveleteink, amelyekről kezdettől fogva tájékoztattuk a Biztonsági Tanácsot, és amelyeket legitím kollektív önvédelemként igazoltunk, mostantól egyéni önvédelemnek is minősülnek az ENSZ Alapokmány 51. cikké alapján.” Delattre ENSZ-nagykövet nyilatkozata az ENSZ BT 7565. ülésén, UN Doc. S/PV.7565, 2015. november 20.

¹²⁶ Arabella LANG: Legal basis for UK military action in Syria, *Briefing Paper Number 7404*, House of Commons Library, 2015. december 1.

¹²⁷ Letter dated 10 December 2015 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Germany to the United Nations addressed to the President of the Security Council. UN. Doc S/2015/946., 2015. december 10.

¹²⁸ Dapo AKANDE – Marko MILANOVIC: The constructive ambiguity of the Security Council ISIS resolution. *EJIL Talk*, 2015. november 21.; Ashley DEEKS: Threading the Needle in Security Council Resolution 2249. *Lawfare*, 2015. november 23.; Marc WELLER: UN resolution on IS “extraordinary step”. *BBC News*, 2015. november 23.; Anne PETERS: German Parliament decides to send troops to combat ISIS based on collective self-defense „in conjunction with” SC Res. 2249. *EJIL Talk*, 2015. december 8.

¹²⁹ AKANDE–MILANOVIC i. m.

¹³⁰ Ld. még Marko MILANOVIC: How the Ambiguity of Resolution 2249 Does Its Work. *EJIL Talk*, 2015. december 3.

telmü nyelvezet használatával a testület elhomályosította a jogilag kötelező és nem kötelező BT határozatok közötti határvonalat,¹³¹ amely intő jelként szolgálhat a jövőbeli határozatok tekintetében, különösen az Egyesült Államok 2003. évi iraki beavatkozása előtt hozott és félreértelmezett 1441. számú BT határozat fényében.¹³² *Harmadsorban*, a határozat félreérthető nyelvezetének kedvezőtlen hatása lehet az önvédelmi jogra is. Az erőszak-alkalmazás szabályainak tisztázása helyett a határozat lehetővé teheti a szíriai konfliktusokhoz hasonló helyzetek „állandósult közvetlen veszélyként” való értelmezését, amely kiváltja az önvédelem jogát még akkor is, ha valójában nem áll fenn folyamatban lévő, vagy közvetlenül fenyegető fegyveres támadás.¹³³

3.3. Önvédelem

Az egyéni illetve kollektív önvédelem joga ugyancsak jogalapként szolgálhat a Szíria területén történő erőszak alkalmazáshoz. Mindkét esetben az erőszak alkalmazásának jogszerűsége az ENSZ Alapokmány 51. cikkében használt „fegyveres támadás” fogalmának értelmezésétől függ. A kollektív önvédelem jogának ugyanis három feltétele van a nemzetközi szokásjog értelmében: (i) az önvédelmi helyzetben lévő államnak egy fegyveres támadást kell elszenvednie, (ii) ezt a tényt egyértelműen ki kell nyilvánítania, és (iii) segítséget kell kérnie.¹³⁴ *Irak esetében mindhárom feltétel fennállt.* A Szíria elleni támadások önvédelmi jellege attól függ, hogy tisztán az ISIL ellen indítható-e önvédelmi cselekmény, és amennyiben nem, úgy az ISIL cselekményei betudhatók-e Szíriának.

Az ENSZ Alapokmány 51. cikkének eredeti értelmezése szerint, egy fegyveres támadásnak közvetlenül vagy közvetetten egy államtól kell származnia. Az 51. cikk rendszertani értelmezése, valamint a 2. cikk (4) bekezdésével való együttes olvasata,¹³⁵ és a Nemzetközi Bíróság bevett gyakorlata,¹³⁶ továbbá az állami gyakorlat is azt erősíti meg, hogy *valamilyen mértékű állami szerepvállalás elengedhetetlen* a fegyveres támadás fennállásához. Habár széles körben elterjedt nézet, hogy az államok támogatják a tisztán nem-állami szereplők elleni önvédelmet, az állami gyakorlat vizsgálata nem igazolja ezt.

¹³¹ DEEKS i. m.

¹³² A BT 1441 sz. határozatának részletes elemzését ld. GRAY i. m. 356–366.

¹³³ Marc WELLER: Permanent Imminence of Armed Attacks: Resolution 2249 (2015) and the Right to Self Defence Against Designated Terrorist Groups, *EJIL Talk*, 2015. november 25.

¹³⁴ Nicaragua-ügy, 195–199. bek.

¹³⁵ Az általános erőszaktilalom államok között érvényesül. Az ez alóli két kivétel logikailag nem lehet tágabb, mint maga a főszabály, így ugyancsak kizárólag államok egymás közötti viszonyára terjedhet ki. Ez köszön vissza az agresszió általánosan elfogadott definíciójában is: „Fegyveres erőnek az Alapokmány megsértésével elsőként való alkalmazása valamely állam részéről.” UN Doc. A/RES/ 3314., 1974. december 14.

¹³⁶ Tanácsadó vélemény a megszállt palesztin területen felépített fal jogi következményeiről. *I.C.J. Reports*, 2004. 136., 35. bek. Ld. még KDK v. Uganda ügy, 28. bek.

A 2001. októberi afganisztáni invázió esetében az Egyesült Államok a tálibok és az *al-Kaida* közötti szoros, *szimbiotikus kapcsolatra* hivatkozott.¹³⁷ Hasonlóképpen Izrael sem a nem-állami szereplők elleni önvédelem jogára hivatkozott miután 2006-ban fegyveres erővel lépett fel katonái elrablóival szemben. *Ehud Olmert* miniszterelnök világossá tette, hogy Izrael Libanonnak, Szíriának és Iránnak tudta be a támadást, és így a fegyveres erőit azon területi államok ellen alkalmazta, amelyeknek betudta a fegyveres támadást.¹³⁸ Végezetül az Irak területére való behatolásakor Törökország sosem hivatkozott a kurd milíciák elleni közvetlen önvédelem jogára, hanem érveit a 2. cikk (4) bekezdés szűk értelmezésére alapította.¹³⁹

Annak ellenére, hogy a nem állami szereplők elleni önvédelmi jog nem bír egyértelmű szokásjogi alappal, a nemzetközi jogirodalom mélyen megosztott e kérdésben. A jogtudósok egy csoportja azt a nézetet vallja, hogy nem létezik nem-állami szereplő elleni közvetlen önvédelem joga, ezért *bizonyos fokú betudás mindig szükséges* a nem-állami szereplő elleni fegyveres erőszak alkalmazásához.¹⁴⁰ Ezzel szemben más szerzők az önvédelem jogát sokkal tágabban értelmezik: álláspontjuk szerint amennyiben a támadás egy bizonyos súlyossági szintet meghalad, az azt elszenvedő állam közvetlenül is alkalmazhat fegyveres erőszakot a nem állami szereplő ellen.¹⁴¹ Ennek

¹³⁷ A BT 1368 (2001) sz. határozata sosem mondta ki, hogy nem állami szereplővel szemben közvetlenül is lehet önvédelmet gyakorolni. Épp ellenkezőleg, az Egyesült Államok az Afganisztán elleni önvédelmi jogát arra a brit jelentésre alapozta, amely szerint a tálibok és az al-Kaida egymással kölcsönösen függő viszonyban voltak. Ld. Responsibility for the Terrorist Atrocities in the United States, 11 September 2001, issued by the Office of the British Prime Minister. *The New York Times*, 2001. október 5. A 1368 sz. határozat elfogadása közben egyetlen BT-tag sem tett utalást arra, hogy a 9/11-es terrortámadásokat az 51. cikk keretében értelmezné. Ld. UN Doc S/PV.4370., 2001. szeptember 12.

¹³⁸ Ld. Prime Minister Ehud Olmert's remarks at his press conference with Japanese Prime Minister Junichiro Koizumi. *The Jerusalem Post*, 2006. április 19.

¹³⁹ Identical letters dated 7 October 1996 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General and to the President of the Security Council, UN Doc A/51/468. és UN Doc S/1996/836., 1996. október 7. Ld. még GRAY i. m. 140–143.

¹⁴⁰ GRAY i. m. 128–140.; James CRAWFORD: *Brownlie's Principles of Public International Law*. Oxford, OUP, 2012. 747–748.; Georg NOLTE – Albrecht RANDELZHOFFER: Article 51. In: Bruno SIMMA et al. (szerk.): *The Charter of the United Nations – A Commentary, Vol. II*. Oxford, OUP, 2012. 1417–1419.; CORTEN i. m. 443–470.; Tom RUYS: 'Armed Attack' and Article 51 of the UN Charter. *Evolutions in Customary Law and Practice*. Cambridge, CUP, 2013.; Jörg KAMMERHOFER: *Uncertainty in International Law: A Kelsenian Perspective*. London, Routledge, 2010.

¹⁴¹ Sean D. MURPHY: Terrorism and the Concept of „Armed Attack” in Article 51 of the U.N. Charter. *Harvard International Law Journal*, vol. 43., no. 1. (2002) 41–51.; Jordan J. PAUST: Self-Defense Targetings of Non-State Actors and Permissibility of U.S. Use of Drones in Pakistan. *Journal of Transnational Law & Policy*, vol. 19., no. 2. (2010) 237–280.; Carsten STAHN: Terrorist Acts as „Armed Attack”: The Right to Self-Defense, Article 51(1/2) of the UN-Charter and International Terrorism. *Fletcher Forum of World Affairs*, vol. 27., no. 1. (2003) 35–51.; Noam LUBBELL: *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*. Oxford, OUP, 2010.; Thomas M. FRANCK: Terrorism and the Right of Self-Defense. *American Journal of International Law*, vol. 95., no. 4. (2001) 839–843.; Stanimir A. ALEXANDROV: *Self-Defense Against the Use of Force in International Law*. Hága, Kluwer, 1996.; Karl ZEMANEK: Response to a Terrorist Attack – A Clarification of Issues. *Austrian Review of International and European Law*, vol. 15., no. 2. (2010) 209.; Kimberley N. TRAPP: Can Non-State Actors Mount an Armed Attack? In: WELLER (szerk., 2015) i. m. 679–696.

egyik változata az ún. „nem képes vagy nem hajlandó” teszt, amely alapján önvédelmi cselekményként támadható az az állam, amelynek a nem-állami szereplő tette ugyan nem tudható be, de amely nem képes vagy nem hajlandó a nem állami szereplővel szemben fellépni.

A Biztonsági Tanács számára eljuttatott, önvédelmi jogra alapozott értesítések sorát figyelembe véve (amelyeket a nemzetközi közösség tudomásul vett) *nehéz azzal érvelni*, hogy Irak és Franciaország önvédelme, illetve a más államok által gyakorolt kollektív önvédelem ellentétes volt az ENSZ Alapokmányával. Németország kivételével¹⁴² minden beavatkozó állam (az Egyesült Államok¹⁴³ az Egyesült Királyság,¹⁴⁴ Ausztrália¹⁴⁵ és Kanada¹⁴⁶ is) arra a tényre hivatkozott, hogy *Szíria nem volt képes vagy nem hajlandó az ISIL ellen hatékonyan fellépni*.

Bár az állami gyakorlat első ránézésre valóban meggyőzőnek tűnhet, a *szakirodalom jogosan kritikus* azokkal az álláspontokkal szemben, amelyek szerint a teszt új jogcímet képez az erőszak alkalmazására.¹⁴⁷ Végső sorban a kérdés úgy tehető fel, hogy miként igazolható egy döntő fontosságú új szokásjogi norma léte annak tartalma és legfontosabb kritériumai nélkül? Nem véletlenül fejezte ki aggodalmát *Anne Peters*, aki a sporadikus állami gyakorlat láttán felhívja a figyelmet az önvédelmi jog tág értelmezésének potenciális veszélyére: a képtelenség, illetve hajlandóság hiányának túlzottan tág fogalmai ugyanis alapjaiban veszélyeztetik az általános erőszaktilalmat.¹⁴⁸ *Paulina Starski* szintén kritikus a doktrínát illetően, hangsúlyozva, hogy az erodálhatja az általános erőszaktilalmat, ráadásul „a Biztonsági Tanács maga is hozzájárul az önvédelem és a kényszerintézkedések közötti határ összemosásához.”¹⁴⁹

Azonban még amennyiben el is fogadjuk, hogy a Szíria területén alkalmazott erőszak jogszerű volt az 51. cikk alapján, *nem szükségképpen kell elfogadnunk sem*

¹⁴² UN Doc S /2015/946., 2015. december 10.

¹⁴³ UN Doc S/2014/695., 2014. szeptember 23.

¹⁴⁴ UN Doc S/2015/688., 2015. szeptember 8. és UN Doc S/2015/928., 2015. december 3.

¹⁴⁵ UN Doc S/2015/693., 2015. szeptember 9.

¹⁴⁶ UN Doc S/2015/221., 2015. március 31.

¹⁴⁷ Kevin Jon HELLER: Do Attacks on ISIS in Syria Justify the „Unwilling or Unable” Test? <http://opiniojuris.org/2014/12/13/attacks-isis-syria-justify-unwilling-unable-test/> (2016. június 10.) Paulina STARSKI: Right to Self-Defense, Attribution and the Non-State Actor – Birth of the „Unable or Unwilling” Standard? *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*, vol., 75., no. 3. (2015) 455–501.; Tom RUYS – Luca FERRO: Divergent Views on the Content and Relevance of the Jus Ad Bellum in Europe and the United States? The Case of the U.S.-Led Military Coalition Against „Islamic State”. Publikálatlan könyvféjezet. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2731597 (2016. június 30.); Monica HAKIMI: Defensive Force against Non-State Actors: The State of Play. *International Law Studies*, vol. 91., no. 1. (2015) 1–31.; Kinga TIBORI-SZABÓ: The ‘Unwilling or Unable’ Test and the Law of Self-defence. In: Christophe PAULUSSEN – Tamara TAKÁCS – Vesna LAZIĆ – Ben VAN ROMPUY (szerk.): *Fundamental Rights in International and European Law*. Hága, Asser Press, 2016. 73–97.; Dawood I. AHMED: Defending Weak States Against the “Unwilling or Unable” Doctrine of Self-Defense. *Journal of International Law and International Relations*, vol. 9., no. 1. (2013) 1–37.

¹⁴⁸ Anne PETERS: German Parliament decides to send troops to combat ISIS based on collective self-defense „in conjunction with” SC Res. 2249. *EJIL Talk*, 2015. december 8.

¹⁴⁹ STARSKI i. m. 455–501.

a nem állami szereplők elleni közvetlen önvédelem lehetőségét, sem a ‘nem képes és nem hajlandó’ teszt adta új, de igen veszélyes utat. A ‘nem képes vagy nem hajlandó’ tényállás ugyanis könnyen értelmezhető a 3314-es közgyűlési határozat 3. cikk g) pontja által tételezett „*lényeges részvétel*”¹⁵⁰ tartalmi tesztjeként is. E rendelkezés szokásjogi jellegét a Nemzetközi Bíróság is megerősítette, amikor a 3. cikk g) pontját használta analógiaként a *Nicaragua-ügyben* annak kimondására, hogy egy fegyveres támadást nemcsak közvetlenül, hanem közvetetten is el lehet követni.¹⁵¹ Azonban eddig még nem kerül sor annak tisztázására, hogy milyen típusú állami magatartás tudná kimeríteni az agresszió e fajtáját.¹⁵²

3.4. Humanitárius intervenció

Bár *Marc Weller* amellett érvel, hogy a humanitárius intervenció egy lehetséges mód arra, hogy igazolja a szíriai „fegyveres cselekmények jogszerűségét a kirívó humanitárius szükséghelyzetre tekintettel”,¹⁵³ az állami gyakorlat nem támasztja alá a humanitárius intervenciónak az általános erőszaktilalom alóli elkülönült kivételként való létezését. A 2. cikk (4) bekezdés alóli kivételek ugyanis kizárólag azok, amelyeket az Alapokmány nevesít, azaz az önvédelem joga és a Biztonsági Tanács felhatalmazása.

A humanitárius intervenciót mint önálló kivételt az ENSZ Alapokmány 2. cikk (4) bekezdésének átfogó jellege zárja ki. Az államközi tilalom általános és átfogó jellege attól is függ, hogy hogyan értelmezzük az „erőszak” fogalmát, valamint, hogy milyen jelentőséget tulajdonítunk a 2. cikk (4) bekezdésében lévő látszólagos szűkítésnek, amely csupán a „más állam területi épsége, vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő bármely más módon megnyilvánuló” erőszakot, illetve az azzal való fenyegetést tiltotta meg. Az Alapokmány előkészítő munkálatai azt mutatják, hogy a *Dumbarton Oaks-i javaslatban* nem szerepelt sem a „területi épség”, sem a „politikai függetlenség” fogalma. Ezeket számos kisebb állam javasolta a *San Francisco-i konferencián* annak érdekében, hogy kifejezetten hangsúlyozzák a 2. cikk (4) bekezdés átfogó jellét. Ezzel semmilyen értelemben sem szándékozták korlátozni a tilalom általános jellegét.¹⁵⁴

¹⁵⁰ „[H]a egy állam fegyveres bandákat, csoportokat, önkénteseket vagy zsoldosokat küld – vagy nevében ilyeneket küldenek – egy másik állam ellen fegyveres cselekmények végrehajtására, amelyek olyan súlyosak, hogy kimerítik a fent felsorolt cselekményeket, illetve ha egy államnak komoly része van ebben...”

¹⁵¹ Uo.

¹⁵² Nicaragua-ügy, 195. bek.

¹⁵³ Marc WELLER: Islamic State crisis: What force does international law allow? *BBC News*, 2014. szeptember 25. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29283286>

¹⁵⁴ UNCIO VI, 304., 334–335., 556–558. Bővebben ld. SIMMA (szerk.) i. m. 123.; Christian TOMUSCHAT: International Law: Ensuring the Survival of Mankind on the Eve of a New Century. *Recueil des cours – Académie de Droit International de La Haye*, No. 281., 1999. 209–210.; Carin KAHGAN: Jus cogens and the inherent right to self-defense. *ILSA Journal of International & Comparative Law*, vol. 3., no. 3. (1997) 801.

A Nemzetközi Bíróság már 1949-ben a *Korfu-szoros-ügyben* sem fogadta el azt az erőszakfogalom szűkítésével érvelő brit álláspontot, amely szerint a későbbi bírósági eljárásra gyűjtött bizonyítékok céljából történő erőszakos beavatkozás nem veszélyeztette Albánia területi épségét vagy politikai függetlenségét.¹⁵⁵ A testület ezzel megerősítette, hogy a területi épség megsértéséhez nem szükséges terület elfoglalása vagy annak célul tűzése, a politikai függetlenség csorbulásához pedig nem szükséges az adott állam politikai szervezetrendszerének tényleges megváltoztatása, vagy annak szándéka. A területi integritás így valójában területi sérthetlenséget jelent, az önsegély minden erőszakon alapuló módja pedig jogellenes.

A humanitárius intervenció önálló jogcímként, az általános erőszaktilalom alóli kivételként való értelmezése ezzel a konszenzussal megy szembe.¹⁵⁶ A 2. cikk (4) bekezdésének általánosan elfogadott tág értelmezése és az Egyesült Államok *panamai*,¹⁵⁷ valamint *grenadai*¹⁵⁸ beavatkozásához hasonló, a doktrínával visszaélő érvelése következtében utasítja el az államok és a nemzetközi jogászok elsöprő többsége is azt az álláspontot, amely szerint a humanitárius intervenció sem a katonai beavatkozással érintett állam területi épségét, sem politikai függetlenségét nem sérti, és a beavatkozás az ENSZ céljaival is összeegyeztethető.¹⁵⁹ Az általános erőszaktilalom *prima facie* kizárja 1945 után a humanitárius intervenció korábbi gyakorlatának jogszerűségét.¹⁶⁰

Megjegyezendő, hogy a humanitárius intervenció gyakori jogtudományi emlegetése ellenére eddig az államok csupán elenyésző kisebbsége hivatkozott a doktrínára, és azt is csupán az elmúlt másfél évtizedben.¹⁶¹ Sem India *bangladesi* (1971), sem Tanzánia

¹⁵⁵ Korfu-szoros-ügy, 34–35. Bővebben ld. Rosalyn HIGGINS: *Problems and Process. International Law and How We Use It*. Oxford, OUP, 1994. 240.; valamint GRAY i. m. 32.

¹⁵⁶ Bővebben SÜLYÖK Gábor: *A humanitárius intervenció elmélete és gyakorlata*. Budapest, Gondolat, 2004. 175–218.

¹⁵⁷ Az Egyesült Államok 1989-es panamai inváziója során többek között a humanitárius intervenció doktrínájára is hivatkozott. A nemzetközi jogászok elsöprő többsége elutasította ezt az érvt, az ENSZ Kögyűlése pedig elítélő határozatot is hozott: UN Doc A/RES/44/240., 1989. december 29. Bővebben ld. Sarah A. RUMAGE: Panama and the myth of Humanitarian Intervention in U.S. Foreign Policy: Neither legal nor moral, neither just nor right. *Arizona Journal of International and Comparative Law*, vol. 10., no. 1., (1993) 1–76.

¹⁵⁸ Az Egyesült Államok 1983-as grenadai beavatkozása során állampolgárai védelmére, az amúgy ilyen jogkörrel nem rendelkező grenadai kormányzó segélykérésére, valamint regionális békefenntartásra hivatkoztak. A BT határozatát, amelyben az amerikai csapatok azonnali visszavonására hívott volna fel, az Egyesült Államok megvétőzta. GRAY i. m. 390–391.

¹⁵⁹ Ld. pl. Oscar SCHACHTER: *International Law in Theory and Practice*. Dordrecht, Martinus Nijhoff Publ., 1991. 118–119.; Ian BROWNLIE: The United Nations Charter and the use of force, 1945–1985. In: Antonio CASSESE (szerk.): *The current legal regulation of the use of force*. Dordrecht, Martinus Nijhoff, 1986. 491–504.

¹⁶⁰ Ld. BRUHÁCS János: A humanitárius intervenció nemzetközi jogi aspektusaihoz, bevezető előadás. *Acta Humana*, 2002/46–47. 8.

¹⁶¹ A humanitárius intervenció nemzetközi jogi kérdéseiről részletesen ld. pl. HIGGINS i. m. 245–248.; GRAY i. m. 33–55.; Simon CHESTERMAN: *Just War or Just Peace? Humanitarian Intervention and International Law*. Oxford, OUP, 2001.; HOLZGREFE-KEOHANE (szerk.): *Humanitarian Intervention – Ethical, Legal, and Political Dilemmas*. Cambridge, CUP, 2003.; Bruno SIMMA: NATO, the UN and the Use of Force – Legal Aspects. *European Journal of International Law*, vol. 10., no. 1., (1999) 1–22.; Peter

ugandai (1979), sem Vietnám *kambodzsai* (1978) beavatkozása során nem hivatkozott kifejezetten e doktrínára. A kilencvenes években csupán *Nagy-Britannia* (repüléstilalmi zónák Irakban 1992-től, Koszovóban 1999-ben) és *Belgium* (Koszovóban) hivatkozott a humanitárius intervenció doktrínájára.¹⁶² Nem véletlen tehát, hogy sem a szíriai polgárháború kapcsán, sem pedig az ISIL elleni fellépés során egyetlen állam sem hivatkozott a humanitárius intervencióra lehetséges jogalapként. Megítélésem szerint ez hosszú időre eldöntheti a humanitárius intervenció önálló jogalapi létét illető vitát.¹⁶³

4. Konklúzió

Tekintettel arra, hogy az ISIL nem állam, hanem egy általánosan elítélt terrorszervezet,¹⁶⁴ Irak és Szíria területi integritását nem érinti az ISIL jelenléte. Következésképpen az erőszak jogszerű alkalmazásához szükség van az iraki és szíriai kormány érvényes beleegyezéséhez. Ellenkező esetben a beavatkozó feleknek élvezniük kell az ENSZ BT felhatalmazását vagy önvédelmi jogokra kell (megfelelően) hivatkozniuk.

Az Egyesült Államok és szövetségesei jogszerűen alkalmaznak erőszakot *Irakban*. Az iraki kormány beleegyezése érvényes, mivel a beavatkozás előtt adta azt egy nem polgárháborús helyzetben. Az iraki nép önrendelkezési joga nem sérül, ellenkezőleg, a beavatkozó erők a nemzetközi terrorizmus elleni harchoz járulnak hozzá érvényes meghívás birtokában. Ugyanez mondható el *Oroszország szíriai beavatkozását illetően*, legalábbis ami az Iszlám Állam elleni harcot illeti. *Aszad* elnök azonban nem engedélyezhette a szíriai ellenzéki erők orosz bombázását, mert polgárháborús helyzetben a népek önrendelkezési joga ebben megakadályozza. Oroszország sosem hivatkozott ellen-beavatkozásra, és még ha ezt is tette volna, az orosz beavatkozás aránytalan volt az ellenzéki erők külső támogatásához képest.

Belépve immár az általános erőszaktilalom megsértésének kérdéskörébe, a BT által adott felhatalmazás és az önvédelem jogának vizsgálatá más-más eredményre vezet. *A BT 2249. (2015) sz. határozatát* a testület nem a VII. fejezet alapján fogadta el, és egyébként sem bírt kötelező erővel, így fegyveres erő alkalmazására sem adhatott felhatalmazást. A határozat csupán politikai nyilatkozatként értelmezhető, amely erős legitimitációt adott az ISIL ellen fellépni képes államok számára. Kétértelműsége folytán

---

HILPOLD: Humanitarian Intervention – Is There a Need for a Legal Reappraisal? *European Journal of International Law*, vol. 12., no. 3. (2001) 437–467.; Christian J. TAMS: Prospects for Humanitarian Uses of Force. In: Antonio CASSESE (szerk.): *Realizing Utopia. The Future of International Law*. Oxford, OUP, 2012. 359–374. A hazai irodalomban pedig SÜLYÖK Gábor: *A humanitárius intervenció elmélete és gyakorlata*. Budapest, Gondolat, 2004.

¹⁶² Belgium erre a Fegyveres erő alkalmazásának jogszerűségéről szóló ügyben (Jugoszlávia v. Belgium) I.C.J. Reports 2004, 279. hivatkozott, amelyben érdemi döntésre végül nem került sor. Ld. Preliminary Objections of the Kingdom of Belgium, 2000. július 5.

¹⁶³ Természetesen annak nincs akadálya, hogy a BT az Alapokmány VII. fejezete alapján humanitárius megfontolások alapján adjon felhatalmazást erőszak alkalmazására. Ez ugyanakkor nem önálló jogalappal megerősítésével, hanem az egyik klasszikus kivétel megerősítésével járna, és jár is együtt.

¹⁶⁴ TAKÁCS Péter: Az „Iszlám Állam” államiségének problémái – Államnak tekinthető-e az ISIS, bármilyen értelemben is? *Jog – Állam – Politika*, vol. 7., no. 4. (2015) 47–77.; KAJTÁR I. m.

azonban azzal a veszéllyel jár, hogy összemossa a határt a kötelező és nem kötelező határozatok, valamint a kollektív biztonság rendszere és az önvédelem joga között.

Az önvédelem joga tekintetében Szíria egyszerre két csatamező helyszínéül is szolgál. Az egyik a fegyveres harc, amely nagyrészt az Iszlám Állam és az ellene fellépő államok között, kisebb részben pedig Szíria, Oroszország valamint az Egyesült Államok és szövetségesei között zajlik, még ha közvetett módon is. A fegyveres harc, bár rendkívül kegyetlen, sajnos nem előzmények nélküli a térségben és remélhetőleg belátható időn belül nyugvópontonra jut.¹⁶⁵ *A másik harc elvi és módszertani jellegű*, és sajnálatos módon várhatóan jobban elhúzódik majd. Az általános erőszaktilalom és két kivételének kapcsolatáról egyet nem értő kiterjesztő iskola és a szűken értelmezők tábora közötti vita ugyanis ismét tetőfokára hágott. A nem képes és/vagy nem hajlandó új doktrínája mellett való kiállítás egyszerre jelezheti az általános erőszaktilalom kiüresedésének kezdetét, vagy épp az ellenkezőjét: miszerint a nem állami szereplők elleni közvetlen erőszak-alkalmazás még messze nem elfogadott a nemzetközi szokásjogban.

---

¹⁶⁵ Kenneth M. POLLACK: Iraq Situation Report, Part I: The military campaign against ISIS. *Brookings*, 2016. március 28. <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2016/03/28-military-campaign-against-isis-pollack>. Lásd még Jessie Fox: Islamic State's days are numbered in Mosul, special U.S. envoy says. <http://www.washingtontimes.com/news/2016/jun/28/isis-losing-ground-days-numbered-mosul-us-official/>

